

15 januari 2024

7^e flitspeiling – Israël en de Palestijnse gebieden

In opdracht van de NCTV en de ESS

Introductie

Aanleiding

De Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV) heeft I&O Research gevraagd flitspeilingen uit te voeren naar het beeld dat Nederlanders hebben van de situatie in Israël en de Palestijnse gebieden, hoeveel zorgen zij zich maken en hoe Nederlanders de informatie omtrent de situatie inschatten. I&O Research voerde hiervoor een peiling uit van donderdag 11 januari 2024 9:00 uur tot vrijdag 12 januari 2024 9:00 uur. Dit is de zevende peiling over dit onderwerp. Zie bijlage A voor een overzicht van alle peilmomenten. In deze notitie wordt ook gerapporteerd over vragen over polarisatie en maatschappelijk spanningen die in opdracht van de Expertise-unit Sociale Stabiliteit (ESS) zijn toegevoegd aan de vragenlijst.

Uitvoering onderzoek

Het onderzoek is uitgevoerd onder 1.185 Nederlanders van 18 jaar en ouder, die lid zijn van het I&O Research Panel. Dit is ruim voldoende om op basis van de resultaten betrouwbare uitspraken te kunnen doen over de volwassen Nederlandse bevolking. Er zijn 3.000 panelleden benaderd voor dit onderzoek. De respons bedraagt 40 procent.

Op de data is een weging (op randtotalen) toegepast op de achtergrondkenmerken: leeftijd, geslacht, opleiding, migratieachtergrond, stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in november 2023 en regio (op basis van de Nielsen 4-indeling). De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard. Hiermee komen de verhoudingen in de steekproef op deze achtergrondkenmerken overeen met de werkelijke verhoudingen onder de Nederlandse bevolking van 18 jaar en ouder.

Introductie

Analyse

- In de analyse gaan wij in op de rechte tellingen van de antwoorden op de vragen. Daarnaast splitsen we, waar relevant, de uitkomsten uit naar de achtergrondkenmerken regio, stedelijkheid, leeftijd, opleidingsniveau en herkomst.
- In de tekst worden alleen significante verschillen tussen de peilingen benoemd.
- In sommige gevallen tellen percentages niet op tot het totaal of tot meer dan 100 procent. Dit komt door afrondingsverschillen.
- Bij sommige vragen konden respondenten meerdere antwoorden kiezen. Dit staat bij de uitkomsten vermeld.
- De meeste vragen zijn aan alle respondenten voorgelegd. Waar de percentagebasis anders is, is dit bij de figuur vermeld.
- In de rode kaders staan significante verschillen genoemd tussen vijf verschillende gebieden in Nederland: de drie grote steden (Amsterdam, Rotterdam en Den Haag) en de omliggende gemeenten¹, het westen exclusief de drie grote steden (Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht), het noorden (Groningen, Friesland en Drenthe), het oosten (Overijssel, Gelderland en Flevoland) en het zuiden (Zeeland, Noord-Brabant en Limburg). Ook worden er in de rode kaders significante verschillen naar stedelijkheidsgraad benoemd. Hierbij is de indeling in vijf categorieën (van zeer sterk stedelijk tot niet-stedelijk) gehanteerd volgens de definitie van het Centraal Bureau voor de Statistiek.²
- Voor de variabele opleiding hanteren wij de terminologie lager, middelbaar en hoger opgeleid. Dit is een bewuste keuze, omdat het onderscheidend vermogen naar theoretisch en praktisch opgeleiden niet toereikend genoeg is om een indeling op basis van onderwijsniveau te vervangen.³
- Voor de variabele herkomst hanteren wij de volgende indeling: geen migratieachtergrond, westerse migratieachtergrond en niet-westerse migratieachtergrond. Deze indeling volgt de definitie van het CBS.⁴

¹De omliggende gemeenten betreffen Amstelveen, Diemen, Ouder-Amstel, Landsmeer, Schiedam, Capelle aan den IJssel, Krimpen aan den IJssel, Nederlek, Ridderkerk, Barendrecht, Albrandswaard, Leidschendam, Voorburg, Rijswijk, Wassenaar en Wieringen.

²Stedelijkheid (van een gebied) (cbs.nl)

³Zie ook het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS)

⁴Zie ook Migratieachtergrond (cbs.nl)

Zorgen, dreigingen en informatiebehoefte (onderdeel NCTV)

Algemene zorgen

De respondenten ontvingen een neutrale uitnodiging voor de vragenlijst waaruit niet af te leiden was waar het onderzoek over ging. Als eerste stelden we aan respondenten de volgende open vraag: 'Wanneer je denkt aan gebeurtenissen met een mogelijke invloed op de veiligheid in Nederland, waarover maak je je dan zorgen?'

De open antwoorden zijn visueel weergegeven in een woordwolk (figuur 1). Hoe groter het woord in de woordwolk, hoe vaker dit woord door respondenten genoemd is.

Zes op de tien inwoners van Nederland (64%) maken zich zorgen over een(of meer) gebeurtenis(sen) met een mogelijke invloed op de veiligheid in Nederland. Dit is nagenoeg gelijk aan de meting van 15 december 2023. Toen lag het percentage op 60 procent (zie bijlage B).

Uit de woordwolk blijkt dat zorgen over de oorlogen in Israël en Oekraïne het meest naar voren komen. Ook de angst voor (terroristische) aanslagen en de zorgen over de toenemende polarisatie komen regelmatig terug in de antwoorden.

Andere zorgen die regelmatig voorkomen zijn zorgen over de verkiezingsuitslag (verkiezingen, Wilders, kabinet, regering, rechts), klimaatverandering en de gevolgen hiervan (klimaatverandering, wateroverlast, overstromingen en immigratie (asielzoekers, vluchtelingen).

Tijdens de eerdere metingen waren oorlogen en terroristische aanslagen ook genoemd als punten waar men zich zorgen over maakt.

Figuur 1. Wanneer je denkt aan gebeurtenissen met een mogelijke invloed op de veiligheid in Nederland, waarover maak je je dan zorgen?

Ernst van de gebeurtenissen tussen Israël en Palestijnse gebieden

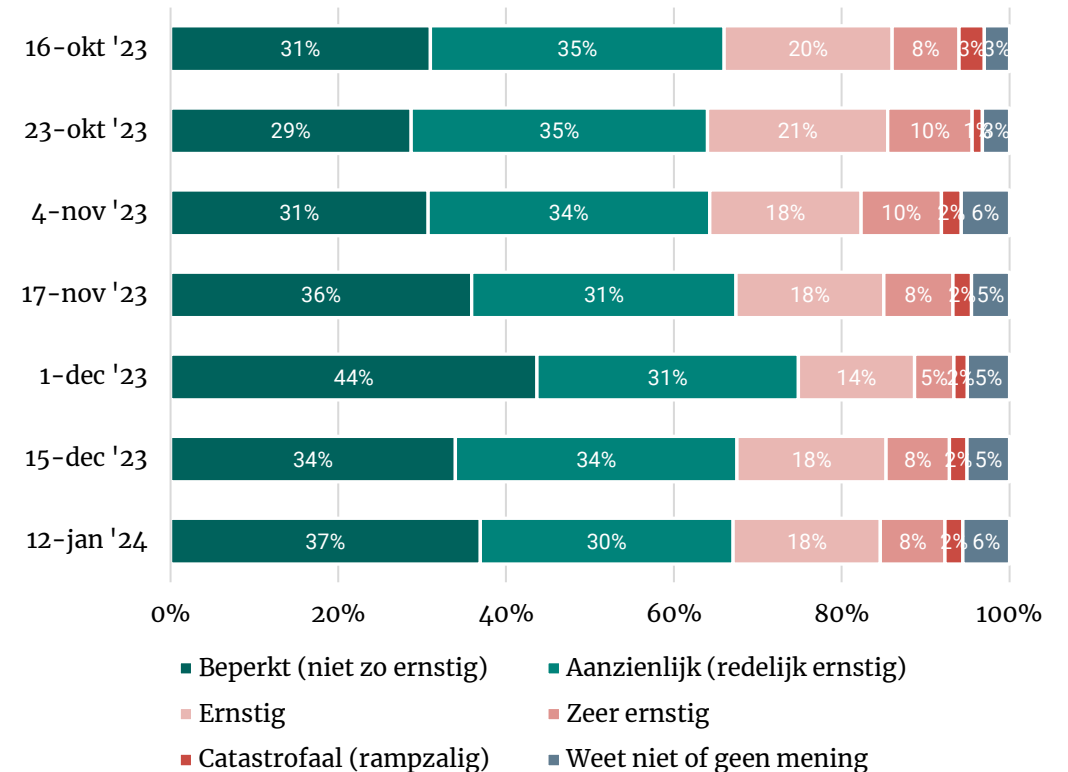
We stelden respondenten de vraag: ‘Hoe ernstig zijn de gebeurtenissen in Israël en de Palestijnse gebieden volgens jou voor de Nederlandse samenleving?’

Ruim een kwart (27%) vindt de gevolgen voor de Nederlandse samenleving (zeer) ernstig tot catastrofaal. Ruim een derde (37%) denkt dat de gevolgen voor de Nederlandse samenleving beperkt zijn.

Dit beeld komt overeen met de andere metingen. Een uitzondering hierop is de meting van 1 december 2023: 75 procent zag de gevolgen als beperkt of aanzienlijk, 20 procent vond de gevolgen voor de Nederlandse samenleving (zeer) ernstig tot catastrofaal

- Inwoners zonder een migratieachtergrond of met een westerse migratieachtergrond noemen de gevolgen vaker beperkt dan wel aanzienlijk (beiden 69%) in vergelijking tot inwoners met een niet-westerse migratieachtergrond (51%).

Figuur 2. Hoe ernstig zijn de gebeurtenissen in Israël en de Palestijnse gebieden volgens jou voor de Nederlandse samenleving? Basis: Alle Nederlanders n= 1.185

Zorgen over de eigen veiligheid en die van familie en/of vrienden

Aan respondenten stelden wij de vraag hoeveel zorgen zij zich maken over de veiligheid van henzelf, hun familie en/of vrienden door de gebeurtenissen in Israël en de Palestijnse gebieden.

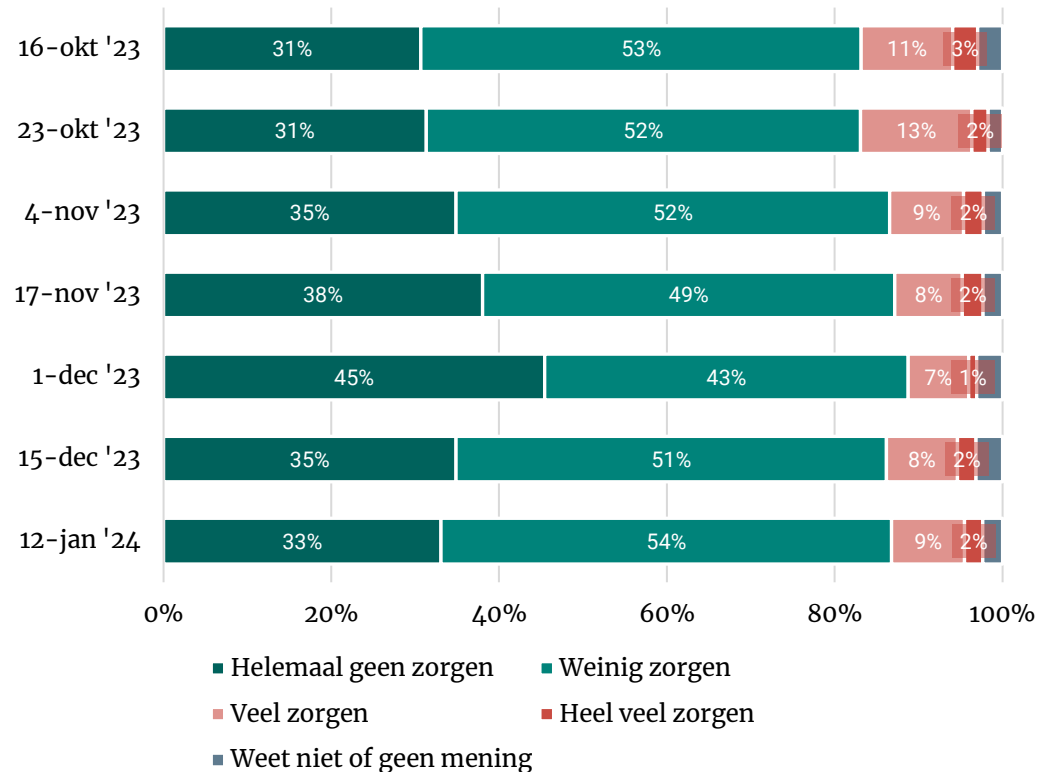
De ruime meerderheid (87%) maakt zich geen of weinig zorgen over hun eigen veiligheid of die van hun familie/vrienden: een derde maakt zich geen zorgen en ruim de helft van de inwoners maakt zich weinig zorgen (54%). Een op de tien maakt zich (heel) veel zorgen.

Het aandeel inwoners dat zich helemaal geen zorgen maakt was op zijn hoogst tijdens de meting van 1 december 2023 (45%). In de meting van 15 december en de huidige meting is dit percentage weer afgenomen, waardoor dit weer overeenkomt met het beeld van vóór 1 december 2023.

Het deel van de inwoners dat zich (heel) veel zorgen maakt, is na de meting van 23 oktober 2023 afgenomen.

- Ongeveer een op de acht inwoners van de drie grote steden (13%), het westen (exclusief de drie grote steden) (12%) en het zuiden (12%) maken zich (heel) veel zorgen. Dit is significant hoger dan onder inwoners van het noorden (3%). Deze personen maken zich juist significant minder vaak zorgen (96% (helemaal) geen zorgen) dan inwoners van de drie grote steden, het westen en het zuiden.
- Hoger opgeleiden maken zich vaker helemaal geen of weinig zorgen (89%) dan lager opgeleiden (82%).
- Nederlanders met een niet-westerse migratieachtergrond maken zich vaker (heel) veel zorgen (19%) in vergelijking tot inwoners zonder migratieachtergrond (9%).

Figuur 3. Hoeveel zorgen maak jij je op dit moment over de veiligheid van jezelf, je familie en/of vrienden door de gebeurtenissen in Israël en de Palestijnse gebieden?
Basis: Alle Nederlanders n= 1.185

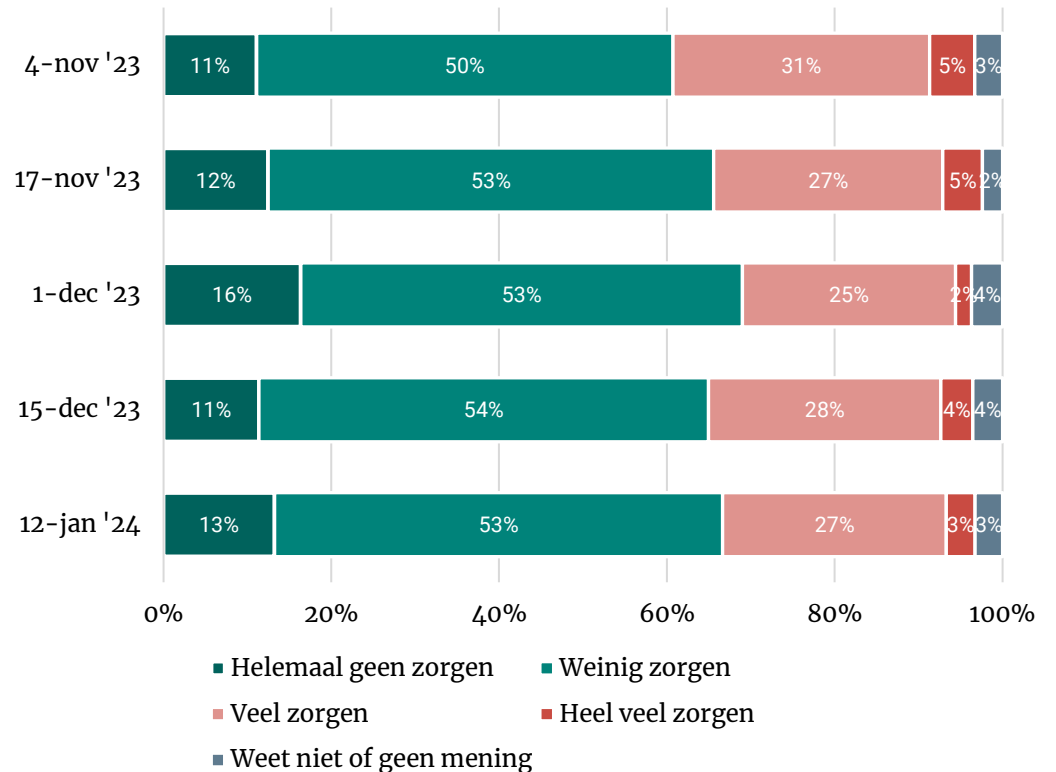
Zorgen over de impact op Nederland

In de derde meting (4 november 2023) vroegen wij voor het eerst of inwoners zich momenteel zorgen maken over de impact op Nederland in het algemeen als gevolg van de gebeurtenissen in Israël en de Palestijnse gebieden.

In de meting van 4 november 2023 lag het deel dat zich zorgen maakte over de impact op Nederland in het algemeen het hoogst. Hierna namen de zorgen af. In de meting van december 2023 lag het percentage dat zich helemaal geen zorgen maakte (16%) het hoogst. Dit percentage daalde in de meting van 15 december significant naar 11 procent, en is sindsdien stabiel. In de huidige meting maakt 13 procent zich helemaal geen zorgen. Drie op de tien maken zich (heel) veel zorgen.

Men maakt zich meer zorgen over de impact op Nederland in het algemeen (30 procent (heel) veel zorgen) dan over de eigen veiligheid of die van familie en vrienden (11 procent (heel) veel zorgen; zie figuur 3).

Figuur 4. Hoeveel zorgen maak jij je op dit moment over de impact op Nederland in het algemeen omtrent de gebeurtenissen in Israël en de Palestijnse gebieden? Basis: Alle Nederlanders n= 1.185

- Inwoners met een niet-westerse migratieachtergrond maken zich naar verhouding vaker heel veel zorgen (8%) in vergelijking tot inwoners zonder migratieachtergrond (5%).
- In verhouding maken inwoners tussen de 50 en 79 jaar zich het meeste 'veel' zorgen over de impact op Nederland in het algemeen (van 28% onder 50-59 jarigen tot 45% onder 70-79 jarigen).

Waarschijnlijkheid gebeurtenissen (1)

Nederlanders kregen een lijst met elf mogelijke gevolgen van het conflict tussen Israël en de Palestijnse gebieden voorgelegd, met daarbij de vraag hoe waarschijnlijk ze deze gevolgen vinden. Onderstaande tabel laat het percentage Nederlanders zien dat deze gevolgen (zeer) waarschijnlijk vindt, over de periode oktober 2023 – januari 2024. De resultaten worden op de volgende pagina toegelicht.

De laatste kolom in de tabel geeft weer of er een significante ontwikkeling is tussen de meting van 15 december 2023 en 12 januari 2024.

▼ Betekent dat minder Nederlanders een gevolg als (zeer) waarschijnlijk zijn gaan zien.

▲ Betekent dat meer Nederlanders een gevolg als (zeer) waarschijnlijk zijn gaan zien.

Tabel 1. Als de situatie in Israël en de Palestijnse gebieden verder verslechtert, kan dit mogelijk gevolgen hebben voor Nederland. Kun je van de onderstaande gevolgen aangeven in hoeverre jij het waarschijnlijk acht in Nederland.

Percentage (zeer) waarschijnlijk. Basis: Alle Nederlanders n= 1.185

	16 okt '23	23 okt '23	4 nov '23	17 nov '23	1 dec '23	15 dec '23	12 jan '24	Ontwikkeling 15 december '23 – 12 januari '24
Toenemende maatschappelijke spanningen tussen bevolkingsgroepen	78%	82%	78%	75%	73%	74%	70%	
Desinformatie en nepnieuws	75%	81%	76%	77%	71%	71%	69%	
Onrust op straat	73%	82%	75%	72%	71%	67%	65%	
Extra toestroom van vluchtelingen	64%	67%	65%	60%	58%	58%	57%	
Stijgende brandstofprijzen	53%	63%	53%	49%	41%	44%	48%	
Stijgende gas- en energieprijzen	53%	60%	51%	47%	40%	42%	44%	
Gevolgen voor financiële beurzen en internationaal betalingsverkeer	46%	54%	46%	41%	34%	35%	39%	
Stijgende prijzen van levensmiddelen	43%	49%	44%	39%	35%	35%	38%	
Verder stijgend woningtekort	42%	47%	44%	40%	39%	37%	36%	
Cyberaanvallen	35%	38%	35%	33%	26%	33%	32%	
Uitval van vitale processen	10%	12%	10%	11%	9%	11%	12%	

Waarschijnlijkheid gebeurtenissen (2)

Toenemende spanningen tussen bevolkingsgroepen (70%), desinformatie en nepnieuws (69%) en onrust op straat (65%) achten inwoners het meest waarschijnlijk als de situatie in Israël en de Palestijnse gebieden verder verslechtert. Sinds het begin van de peilingen (16 oktober) worden deze gevolgen het meest waarschijnlijk geacht.

Er zijn geen significante verschillen ten opzichte van de meting van 15 december 2023. Er zijn wel langere termijn ontwikkelingen zichtbaar. Er is op veel aspecten een dalende lijn zichtbaar in de mate van ingeschatte waarschijnlijkheid. Dit geldt voor alle gebeurtenissen, behalve voor uitval van vitale processen. Het percentage dat dit waarschijnlijk vindt, blijft over de hele periode schommelen tussen de 12 en 9 procent. Op het vlak van cyberaanvallen is tussen 16 oktober en 1 december 2023 een dalende lijn te zien. In de meting van 15 december 2023 is dit percentage gestegen (van 26% naar 33%). In de huidige meting stabiliseert het: een derde ziet cyberdreigingen als een (zeer) waarschijnlijk gevolg.

- Inwoners van het zuiden vinden een aantal gebeurtenissen waarschijnlijker dan in andere regio's. Inwoners van het zuiden vinden vaker het stijgen van de brandstofprijzen (54%), levensmiddelen (44%) en gas- en energieprijzen (50%) (zeer) waarschijnlijk in vergelijking met andere regio's. Daarnaast zien ze de uitval van vitale processen (17%) en een verder stijgend woningtekort (43% als meer waarschijnlijk).
- Lager en middelbaar opgeleiden vinden enkele gebeurtenissen waarschijnlijker dan hoger opgeleiden. Dit geldt voor: uitval van vitale processen, extra toestroom van vluchtelingen, stijgende gas- en energieprijzen, stijgende prijzen van levensmiddelen, stijgende brandstofprijzen en een verder stijgend woningtekort.
- Op twee aspecten verschillen personen met een niet-westerse migratieachtergrond van inwoners zonder een migratieachtergrond. Dit geldt voor: toenemende maatschappelijke spanningen tussen bevolkingsgroepen: 80 procent van de inwoners met een niet-westerse migratieachtergrond denkt dat dit (zeer) waarschijnlijk is, ten opzichte van 68 procent van de inwoners zonder een migratieachtergrond. Twee op de tien inwoners met een niet-westerse migratieachtergrond vindt de uitval van vitale processen (zeer) waarschijnlijk. Onder inwoners zonder migratieachtergrond is dit 11 procent.

Onrust in de eigen omgeving

We stelden respondenten de vraag: *“Ervaar je zelf momenteel onrust in jouw omgeving als gevolg van gebeurtenissen in Israël en de Palestijnse gebieden?”*

Iets minder dan één op de tien Nederlanders (8%) ervaart zelf momenteel onrust in hun omgeving. Negen op de tien (92%) ervaren dit niet. Deze verhoudingen zijn vergelijkbaar met de vorige metingen.

Respondenten die onrust ervaren, geven aan dat zij deze onrust ervaren bij zichzelf en vrienden en familie. Deze onrust kan komen omdat ze familieleden of kennissen hebben in het conflictgebied. Sommigen ervaren onrust door discussies of onderlinge spanningen. Deze discussies en spanningen ervaren respondenten zowel in hun sociale netwerk als in algemene zin.

Sommige personen ervaren een gevoel van onrust door gevoelens van wanhoop en onmacht, al dan niet in combinatie met de reactie van de overheid op de situatie. Demonstraties zijn bij sommigen ook een oorzaak voor onrust.

Ervaar je zelf momenteel onrust in jouw omgeving als gevolg van gebeurtenissen in Israël en de Palestijnse gebieden?

“Ik heb al wel een aantal demonstraties gezien en huizen met Palestijnse vlaggen en de tekst 'free Palestina'.”

“Ik merk heel veel woede, wanhoop en verdriet bij bijna iedereen in mijn omgeving over wat onze regering kiest te doen.”

“Mijn vrouw is Joods en durft dat niet altijd in het openbaar te zijn, zeker nu door de gebeurtenissen in Israël en de Palestijnse gebieden.”

“Niemand kan goed slapen of functioneren omdat niemand ingrijpt en steeds meer mensen worden vermoord.”

“Demonstraties en polariserende meningen.”

“Onaangename discussies en mening maar voor me houden.”

“Regelmatig in Utrecht demonstraties en ik vind ze niet echt vriendelijk.”

Reactie Rijksoverheid op gebeurtenissen Israël en Palestijnse gebieden

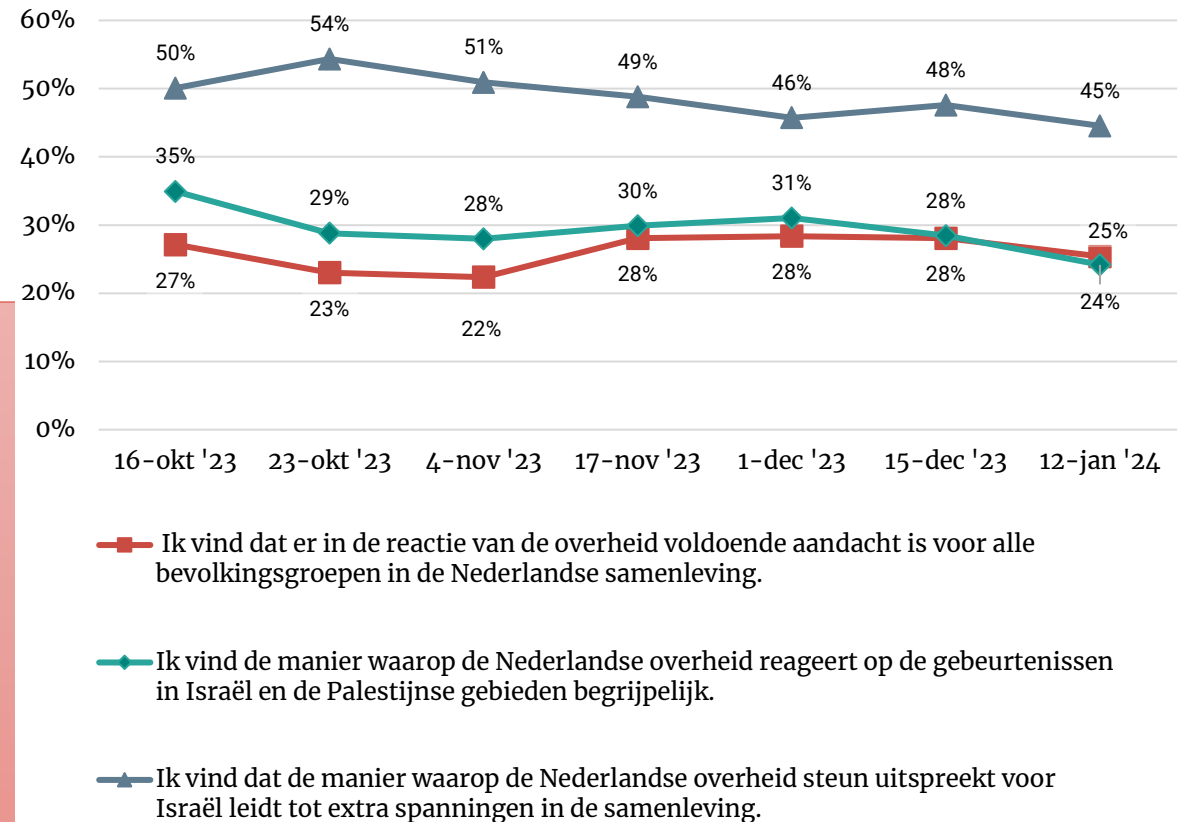
Het aantal inwoners dat vindt dat *de manier waarop de Nederlandse overheid steun uitspreekt voor Israël leidt tot extra spanningen in de samenleving*, is stabiel gebleven. Na een piek op 23 oktober (54%) is in de huidige meting 45 procent van de Nederlanders het hier mee eens. Hoewel er geen significante daling is ten opzichte van 15 december, ligt het aandeel (helemaal) eens het laagst sinds de eerste meting.

Het aandeel van de bevolking dat de manier waarop de Nederlandse overheid reageert begrijpelijk vindt, is sinds 1 december ligt aan het dalen (van 31% naar 25%). Een vergelijkbare groep van de inwoners (niet in figuur: 28%) vindt de reactie *niet* begrijpelijk.

Een kwart van de inwoners vindt dat er voldoende aandacht is voor *alle* bevolkingsgroepen in de reactie van de overheid (24%). Na een stijging tussen 4 november en 17 november, is dit voor de derde meting op rij stabiel gebleven. Een even grote groep is het *oneens* met de stelling dat er voldoende aandacht is voor alle bevolkingsgroepen (niet in figuur: 27%).

- Inwoners van de drie grote steden (40%) of zeer sterk stedelijk gebied (34%) hebben vaker *geen* begrip voor de manier waarop de overheid reageert, vinden vaker dat de manier waarop de overheid zich uitspreekt leidt tot extra spanningen in de samenleving (58%) en dat er te weinig aandacht is voor alle bevolkingsgroepen (resp. 38% en 34%). Allen significant hoger in vergelijking tot inwoners elders in Nederland.
- Vier op de tien hoger opgeleiden vinden de manier waarop de overheid reageert *niet* begrijpelijk (36%) en vinden *niet* dat er in de reactie van de overheid voldoende aandacht is voor alle bevolkingsgroepen in de samenleving (38%). Onder de lager of middelbaar opgeleiden is dit ongeveer een vijfde tot een kwart.
- De helft van de hoger opgeleiden vinden dat de manier waarop de overheid zich uitspreekt leidt tot extra spanningen (55%). Aanzienlijk hoger dan het aandeel onder lager (39%) of middelbaar (37%) opgeleiden.
- Inwoners met een niet-westerse migratieachtergrond vinden de reactie van de Nederlandse overheid minder vaak begrijpelijk: 48 procent is het (helemaal) oneens met de stelling; 45 procent vindt dat er te weinig aandacht is voor alle bevolkingsgroepen. Beide aanzienlijk hoger dan het aandeel onder inwoners zonder migratieachtergrond (beide 24%).
- Inwoners met een niet-westerse migratieachtergrond vinden vaker dat de reactie van de Nederlandse overheid leidt tot extra spanningen in de samenleving (65%) dan inwoners zonder migratieachtergrond (41%).

Figuur 6. In welke mate ben je het eens of oneens met onderstaande stellingen?
Percentage (helemaal) mee eens. Basis: Alle Nederlanders n= 1.185

Toelichting begrip reactie Rijksoverheid

Wij vroegen inwoners of zij konden toelichten waarom ze de reactie van de Nederlandse overheid niet begrijpelijk vinden. Inwoners vinden dat de overheid te veel steun uitspreekt voor Israël en vinden dat er voorbij gegaan wordt aan wat er gebeurt met de Palestijnse inwoners. Zij vinden dat Nederland zich hierover (harder) uit zou moeten spreken. Anderen vinden dat er geen kant gekozen zou moeten worden en dat de overheid zich neutraal zou moeten opstellen.

“Beide kanten zouden belicht moeten worden. Altijd pro Israël is niet goed.”

“Dat ze geen nuancering kennen. Daarnaast heeft Nederland onlangs nog wapens geleverd aan Israël terwijl er al vermoedens waren dat Israël dit zou gaan gebruiken om scholen, zorginstellingen e.d. te bombarderen in Gaza.”

“Er is een angst om Israël te veroordelen voor wat er momenteel gebeurt. Voortdurende schending van internationale afspraken lijkt getolereerd te worden.”

“Ik vind dat de overheid harder uit moet spreken dat de oorlog moet stoppen. Dat Israël moet stoppen met het vernietigen van Gaza.”

“Mensenrechten worden al vele decennia lang systematisch genegeerd door de Israëlische overheid. Daar had allang tegen geprotesteerd moeten worden. Een reactie hierop van Hamas was te verwachten en de tegenreactie van Israël waar zoveel kinderen en burgerslachtoffers bij vallen is absoluut niet proportioneel.”

Wij vroegen inwoners of zij konden toelichten waarom ze de reactie van de Nederlandse overheid wel begrijpelijk vinden. Hieruit blijkt dat inwoners enerzijds de aanval van Hamas afkeuren en begrip hebben voor de reactie van Israël, maar het anderzijds goed vinden dat de overheid ook steun uitspreekt voor de slachtoffers aan Palestijnse zijde. De inwoners noemen de reactie van de overheid neutraal. Daarnaast zien sommige Israël als bondgenoot vanwege de historische banden tussen beide landen. Daarom vinden zij de reactie van de overheid begrijpelijk.

“Aan de ene kant heeft Israël het recht zich te verdedigen, zeker na wat er in oktober heeft plaatsgevonden. Aan de andere kant is het platgooien van half Gaza nogal wat. Ik snap best dat de Nederlandse overheid het lastig vindt om tussen die twee een goede balans te maken.”

“De regering kiest een diplomatieke positie, niet een emotionele, om daarna ten goede invloed te hebben.”

“Er is een verleden met het joodse volk in NL tijdens de 2e wereldoorlog.”

“Hamas = terreur, dat moet duidelijk zijn. De innige relatie met de Palestijnse moslimbevolking in Gaza maakt onderscheid tussen burger en terrorist erg moeilijk.”

“Nederland is niet tegen Palestijnen, maar tegen terreur. Wat Hamas heeft gedaan is pure terreur. Israël heeft helaas geen keuze, hoe vervelend dat ook is voor alle goede normale Palestijnen.”

“Situatie is heel complex. Niemand weet hoe het moet. Waarom zou de Nederlandse overheid het dan wel moeten weten.”

Informatievoorziening (1)

Het aandeel dat vindt dat de informatie vanuit de Rijksoverheid hen voldoende informeert over de mogelijke lange termijn effecten van de gebeurtenissen in Israël en de Palestijnse gebieden voor Nederland is stabiel over de metingen (rond de 10%).

Een op de tien (12%) is het eens met de stelling 'Het is voor mij duidelijk wat de Rijksoverheid doet om de gevolgen van de gebeurtenissen in Israël en de Palestijnse gebieden in Nederland te beperken'. Dit is gelijk aan de voorgaande metingen.

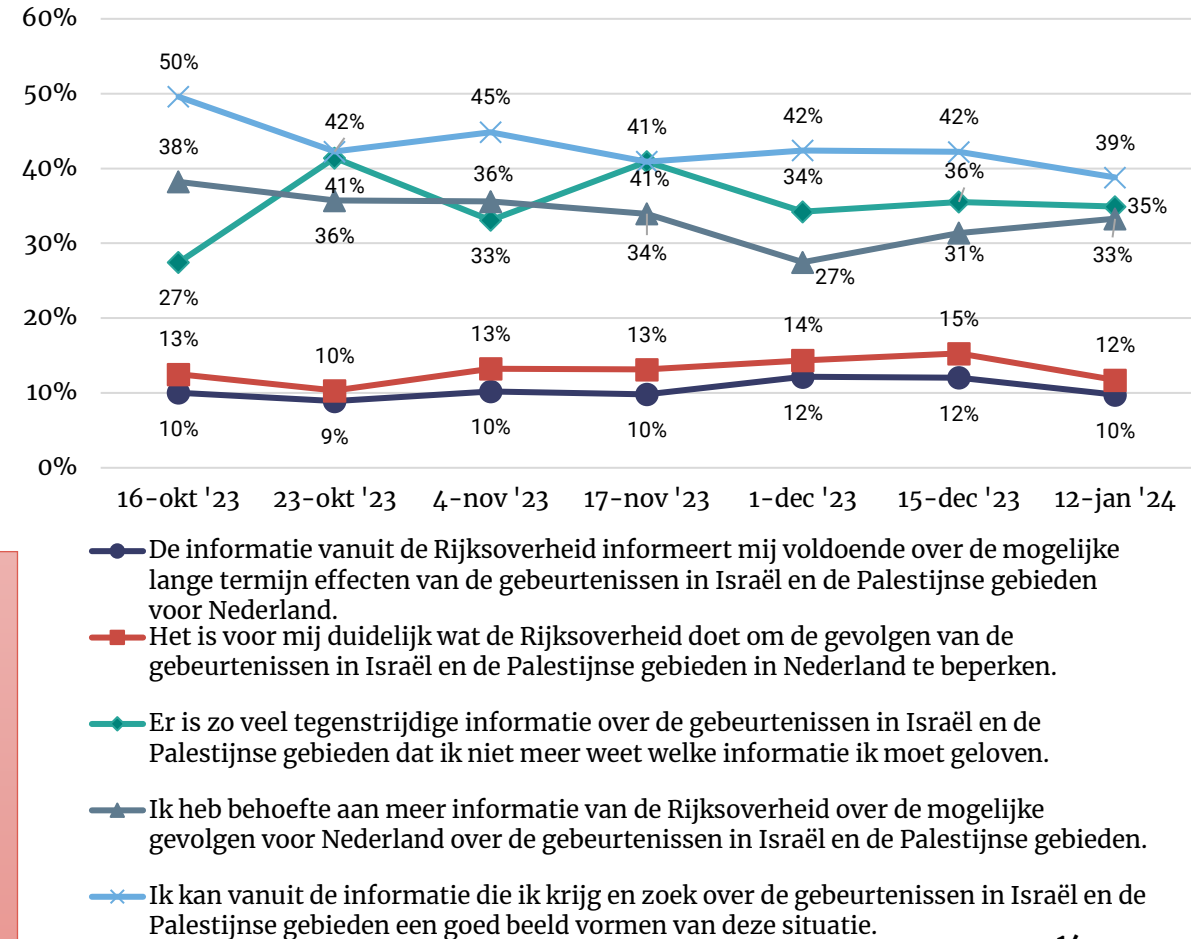
Een op de drie vindt dat er veel tegenstrijdige informatie is, waardoor ze niet meer weten wat ze moeten geloven (35%). Het aandeel dat het hiermee eens is, schommelt over de meetperiode tussen de 27 procent en 41 procent.

Een derde (33%) heeft behoefte aan meer informatie van de Rijksoverheid. Een bijna even groot deel (31%) heeft juist *geen* behoefte aan extra informatie (niet in figuur).

Tot slot kunnen vier op de tien (39%) zich een goed beeld vormen van de gebeurtenissen. Na een daling tussen 16 oktober (50%) en 23 oktober (42%) is dit stabiel.

- Inwoners boven de 70 vinden het duidelijker wat de Rijksoverheid doet om de gevolgen van de gebeurtenissen in Israël en de Palestijnse gebieden in Nederland te beperken (16-30%). Onder de 70 jaar geeft de helft tot zes op de tien aan het niet duidelijk te vinden.
- De helft van de hoger opgeleiden (46%) kan vanuit de informatie die ze krijgen en zoeken een goed beeld vormen van de situatie. Daarnaast vinden hoger opgeleiden de berichten minder vaak tegenstrijdig (37%), vinden ze het minder duidelijk wat de Rijksoverheid doet om de impact in Nederland te beperken (61%) en vinden zij dat de overheid hen onvoldoende informeert over de lange termijn effecten van de gebeurtenissen voor Nederland (59%). Hoger opgeleiden hebben in mindere mate behoefte aan extra informatie (34%).
- Inwoners met een niet-westerse migratieachtergrond hebben behoefte aan meer informatie over mogelijke gevolgen voor Nederland (44%) in vergelijking tot inwoners zonder een migratieachtergrond (31%).
- Inwoners zonder migratieachtergrond of met een westerse migratieachtergrond (38%) vinden dat er veel tegenstrijdige informatie is, waardoor ze niet meer weten welke informatie ze moeten geloven. Inwoners met een niet-westerse migratieachtergrond delen deze mening in beperkte mate (24%).

Figuur 7. In welke mate ben je het eens of oneens met onderstaande stellingen over de informatievoorziening rondom de gebeurtenissen in Israël en de Palestijnse gebieden? Percentage (helemaal) mee eens. Basis: Alle Nederlanders n= 1.185

Informatievoorziening (2)

Aan Nederlanders vroegen wij vervolgens of zij informatie missen over andere onderwerpen omtrent de gebeurtenissen in Israël en de Palestijnse gebieden. Ruim een op de tien (14%) geeft aan dat zij nog informatie missen. Tijdens de eerste twee peilingen betrof dit nog 18 procent en 17 procent, significant hoger.

Waarover missen respondenten dan informatie? De gegeven antwoorden zijn uiteenlopend, maar ze missen onder andere informatie over:

- De mate van eenzijdige en oppervlakkige berichtgeving. Inwoners vinden dat één van de twee kanten te veel belicht worden.
- Inwoners kijken ook naar de toekomst en vragen zich af: hoe gaat het verder in het Midden-Oosten? Is een tweestatenoplossing nog haalbaar?
- Wat zijn de rollen van (andere) landen? Bijvoorbeeld de rol van Iran of van Nederland zelf vinden niet alle inwoners duidelijk.
- De context van de hele geschiedenis van het Midden-Oosten. Hoe is de situatie daar ontstaan en hoe zijn we gekomen tot waar we nu zijn? Welke landen in en buiten het Midden-Oosten hebben hier een rol gespeeld?

Zijn er nog andere onderwerpen omtrent de gebeurtenissen in Israël en de Palestijnse gebieden waarover je je zorgen maakt, maar waarover je voor jou gevoel nog informatie mist?

“Hoe los je dit ooit op? Hoe geef je toekomst aan 2 miljoen mensen die nu alleen een verleden hebben?”

“Hoe is dit conflict ontstaan, een stuk achtergrond en duiding door mensen die de geschiedenis weten van Israël en de omliggende volken en vijanden.”

“Conspiracy theorieën worden groter, ik geloof niet dat we juist geïnformeerd worden.”

“De eenzijdige nieuwsberichten, er wordt alleen de daden van Israël benoemd.”

“De mensen sterven daar de hongerdood, vreselijk, ze worden van degene kant naar de andere kant gestuurd.”

“De rol van Iran is natuurlijk zeer onduidelijk, als het klopt wat je hoort en leest, zijn zij de enige die hier garen bij spinnen.”

“De rol van Nederland op dit moment.”

“Nederlandse perspectief op naoorlogse situatie: vredesplan of tweestatenplan.”

“Te weinig info over het ontstaan van het langlopende conflict in Israël en Gaza, geen heldere berichtgeving van het ontstaan van het conflict en te weinig terug in de tijd kijken wie, wat en waarom het is ontstaan.”

“Welke landen er meegesleurd worden de oorlog in.”

Vertrouwen in informatievoorziening

Na de vragen over wat inwoners van de informatievoorziening vinden van de gebeurtenissen in Israël en de Palestijnse gebieden, vroegen wij hoeveel vertrouwen zij hebben in de informatievoorziening van de overheid omtrent dit onderwerp.

Een kwart van de inwoners heeft helemaal geen tot weinig vertrouwen in de informatievoorziening over de gevolgen van de gebeurtenissen in Israël en de Palestijnse gebieden (27%).

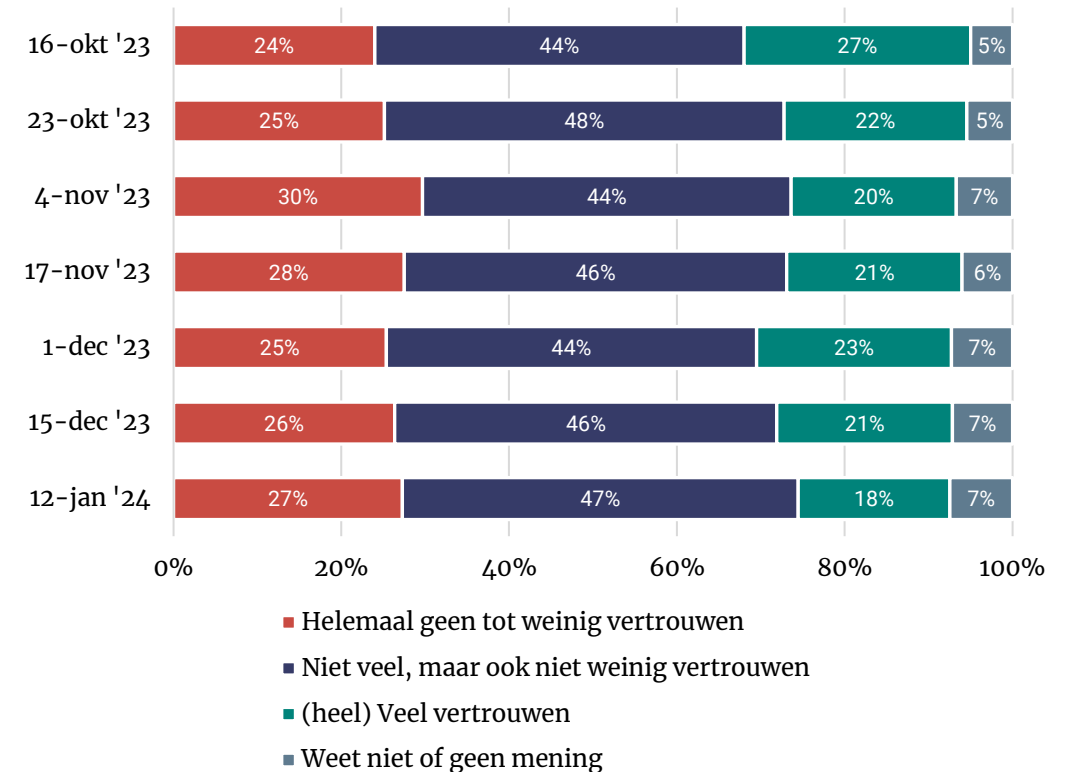
Een op de vijf heeft (heel) veel vertrouwen in de informatievoorziening van de overheid (18%). Na een daling tussen de eerste en de tweede meting (van 27% naar 22%), is dit wederom licht gedaald (van 23% op 1 december naar 18% nu).

Verreweg de meeste inwoners hebben niet veel, maar ook niet weinig vertrouwen in de informatievoorziening van de overheid over de gebeurtenissen in Israël en de Palestijnse gebieden (47%). Dit verschilt niet significant ten opzichte van de vorige metingen.

- Bijna vier op de tien inwoners met een niet-westerse migratieachtergrond hebben helemaal geen tot weinig vertrouwen (38%). Significant hoger dan het aandeel onder inwoners zonder een migratieachtergrond (24%).

Figuur 8. Hoeveel vertrouwen heb je in de informatievoorziening van de overheid over de gevolgen van de gebeurtenissen in Israël en de Palestijnse gebieden?

Basis: Alle Nederlanders n= 1.185

Desinformatie

“Desinformatie is informatie die niet waar is of onnauwkeurig is. Desinformatie wordt verspreid om verschillende redenen. Bijvoorbeeld om geld te verdienen of om iemand, een groep mensen, een organisatie of een land te beschadigen. Zo kunnen democratische processen, zoals verkiezingen, volksgezondheid of nationale veiligheid, worden beïnvloed. Het is voor te stellen dat desinformatie ook een rol speelt in de berichtgeving rondom de gebeurtenissen in Israël en de Palestijnse gebieden met als doel de spanningen tussen bevolkingsgroepen in Nederland te vergroten en het conflict te beïnvloeden.”

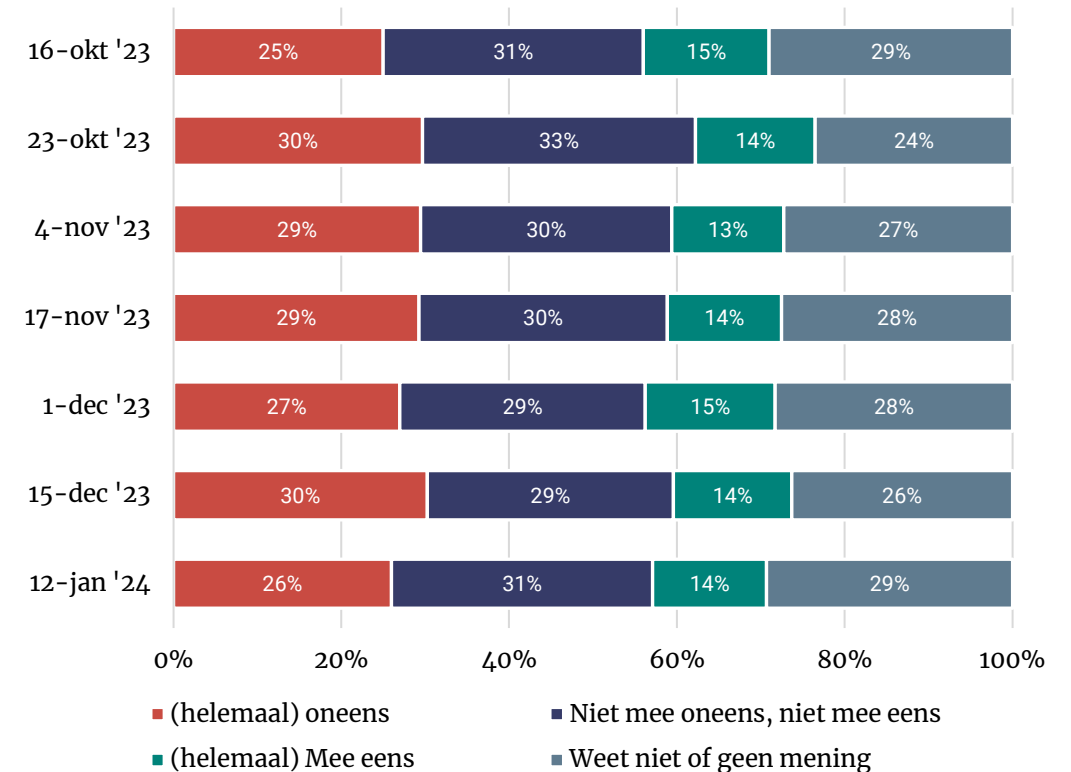
Na deze toelichting vroegen wij in hoeverre inwoners vinden dat de overheid voldoende doet om desinformatie over de gebeurtenissen in Israël en de Palestijnse gebieden tegen te gaan.

Ruim een kwart van de inwoners is het hier (helemaal) mee oneens (26%) en vinden dat de overheid onvoldoende doet, gelijk aan de vorige metingen. Eén op de zeven vindt dat de overheid wel voldoende doet (14%). Een derde is het er noch mee eens, noch mee oneens (30%). Beide zijn stabiel sinds de eerste meting. Sinds het begin van de metingen kan een vrij grote groep van ruim een kwart hierover geen mening geven.

- Inwoners met een niet-westerse migratieachtergrond vinden vaker dat de overheid *niet* voldoende doet tegen desinformatie (35%). Beduidend hoger dan het aandeel onder inwoners zonder een migratieachtergrond (25%).

Figuur 9. Ik vind dat de Nederlandse overheid voldoende doet tegen desinformatie over de gebeurtenissen in Israël en de Palestijnse gebieden.

Basis: Alle Nederlanders n= 1.185

Berichtgeving

Inwoners zijn sterk verdeeld over de vraag hoe neutraal zij de berichtgeving van de media en de overheid vinden.

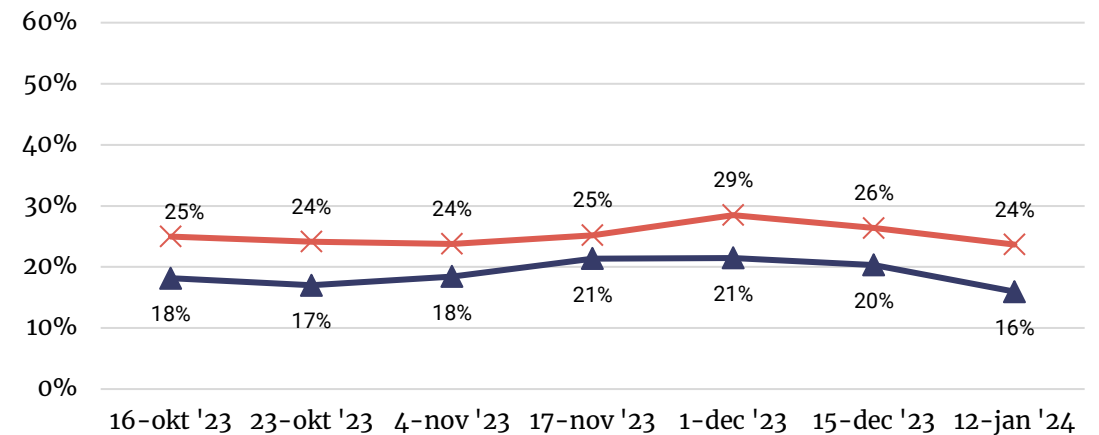
Een kwart van de inwoners noemt de berichtgeving van de overheid wel neutraal (24%); bij de media ligt dit lager (16%). Na een piek tijdens 1 december (resp. 29% en 21%), is het aandeel sindsdien weer gedaald. Het aandeel dat de berichtgeving van de media neutraal vindt, ligt het laagst sinds de eerste meting.

Vier op de tien vinden de berichtgeving van de media (39%) niet neutraal (niet in figuur). Bij de overheid is dit drie op de tien (32%; niet in figuur).

Er is een daling te zien in het aandeel dat de berichten vanuit de overheid niet neutraal vindt (niet in figuur, zie bijlage sheet 53). Vanaf de meting van 1 december (rond de 30%) ligt dit lager dan in de periode 13 oktober - 3 november (rond de 40%; beide niet in figuur, zie bijlage sheet 53)

- Hoger opgeleiden zijn meer uitgesproken of ze de berichtgeving van de media neutraal vinden (20% (helemaal) eens, 43% (helemaal) oneens). Een kwart van de lager opgeleiden geeft aan het niet te weten, aanzienlijk hoger dan het aandeel onder hoger opgeleiden (12%). Een op de drie lager of middelbaar opgeleiden zijn het niet eens, maar ook niet oneens met de vraag of de berichtgeving van de overheid neutraal is (beide 32%). Hoger opgeleiden vinden significant vaker de berichtgeving *niet* neutraal (40%).
- Inwoners met een niet-westerse (51%) of westerse (49%) migratieachtergrond vinden vaker dat de berichtgeving van de media *niet* neutraal is. Onder inwoners zonder een migratieachtergrond ligt dit beduidend lager (36%). Daarnaast is het aandeel inwoners met een niet-westerse migratieachtergrond die de berichtgeving van de overheid *niet* neutraal (44%) significant hoger dan het aandeel onder inwoners zonder migratieachtergrond (29%).

Figuur 10. In hoeverre ben je het eens met de volgende stellingen?
Percentage (helemaal) mee eens. Basis: Alle Nederlanders n= 1.185

— Ik vind de berichtgeving van de Nederlandse media over de gebeurtenissen in Israël en de Palestijnse gebieden neutraal

— Ik vind de berichtgeving van de Nederlandse overheid over de gebeurtenissen in Israël en de Palestijnse gebieden neutraal

Bijlage A: Peilmomenten

Peilmomenten

2023

Peiling 1: 13 oktober – 16 oktober 2023 (n=1.192)

Peiling 2: 21 oktober – 23 oktober 2023 (n=1.193)

Peiling 3: 3 november – 4 november 2023 (n=991)

Peiling 4: 16 november – 17 november 2023 (n=1.138)

Peiling 5: 30 november – 1 december 2023 (n=1.048)

Peiling 6: 14 december – 15 december 2023 (n=1.042)

2024

Peiling 7: 11 januari – 12 januari 2024 (n=1.185)

Bijlagen B: Tabellen figuur 1

Wanneer je denkt aan gebeurtenissen met een mogelijke invloed op de veiligheid in Nederland, waarover maak je je dan zorgen?

	16-okt '23	23-okt '23	4-nov '23	17-nov '23	1-dec '23	15-dec '23	12-jan '23
Maakt zich zorgen over een gebeurtenis met een mogelijke invloed op de veiligheid in Nederland	71%	67%	67%	65%	61%	60%	64%
Maakt zich geen zorgen over een gebeurtenis met een mogelijke invloed op de veiligheid in Nederland	21%	22%	24%	27%	27%	29%	29%
Geen antwoord/ Weet ik niet/ Geen mening	9%	9%	9%	10%	12%	10%	10%

Tabellen figuur 5

Uitval van vitale processen

	16-okt '23	23-okt '23	4-nov '23	17-nov '23	1-dec '23	15-dec '23	12-jan '23
(zeer) onwaarschijnlijk	69%	64%	68%	68%	70%	66%	64%
Enigszins waarschijnlijk	16%	20%	17%	16%	15%	18%	16%
(zeer) waarschijnlijk	10%	12%	10%	11%	9%	11%	12%
weet niet/geen mening	5%	5%	5%	4%	6%	5%	8%

Desinformatie en nepnieuws (bewust verspreiden van onjuiste informatie om de publieke opinie te beïnvloeden)

	16-okt '23	23-okt '23	4-nov '23	17-nov '23	1-dec '23	15-dec '23	12-jan '23
(zeer) onwaarschijnlijk	6%	5%	4%	5%	6%	7%	7%
Enigszins waarschijnlijk	16%	11%	16%	15%	18%	18%	19%
(zeer) waarschijnlijk	75%	81%	76%	77%	71%	71%	69%
weet niet/geen mening	3%	3%	4%	4%	5%	4%	5%

Extra toestroom van vluchtelingen

	16-okt '23	23-okt '23	4-nov '23	17-nov '23	1-dec '23	15-dec '23	12-jan '23
(zeer) onwaarschijnlijk	11%	10%	12%	13%	13%	15%	14%
Enigszins waarschijnlijk	24%	22%	21%	25%	25%	24%	26%
(zeer) waarschijnlijk	64%	67%	65%	60%	58%	58%	57%
weet niet/geen mening	2%	1%	2%	1%	3%	3%	3%

Stijgende gas- en energieprijzen

	16-okt '23	23-okt '23	4-nov '23	17-nov '23	1-dec '23	15-dec '23	12-jan '23
(zeer) onwaarschijnlijk	17%	13%	18%	22%	24%	23%	21%
Enigszins waarschijnlijk	22%	22%	24%	25%	28%	27%	26%
(zeer) waarschijnlijk	53%	60%	51%	47%	40%	42%	44%
weet niet/geen mening	7%	5%	7%	7%	8%	7%	9%

Stijgende prijzen van levensmiddelen

	16-okt '23	23-okt '23	4-nov '23	17-nov '23	1-dec '23	15-dec '23	12-jan '23
(zeer) onwaarschijnlijk	26%	20%	25%	28%	32%	28%	25%
Enigszins waarschijnlijk	26%	27%	24%	28%	26%	29%	30%
(zeer) waarschijnlijk	43%	49%	44%	39%	35%	35%	38%
weet niet/geen mening	6%	4%	7%	5%	6%	7%	7%

Stijgende brandstofprijzen

	16-okt '23	23-okt '23	4-nov '23	17-nov '23	1-dec '23	15-dec '23	12-jan '23
(zeer) onwaarschijnlijk	16%	11%	17%	18%	23%	22%	17%
Enigszins waarschijnlijk	23%	20%	22%	27%	28%	26%	26%
(zeer) waarschijnlijk	53%	63%	53%	49%	41%	44%	48%
weet niet/geen mening	7%	6%	7%	6%	8%	8%	9%

Gevolgen voor financiële beurzen en internationaal betalingsverkeer

	16-okt '23	23-okt '23	4-nov '23	17-nov '23	1-dec '23	15-dec '23	12-jan '23
(zeer) onwaarschijnlijk	16%	14%	19%	20%	24%	22%	17%
Enigszins waarschijnlijk	30%	24%	27%	29%	31%	34%	33%
(zeer) waarschijnlijk	46%	54%	46%	41%	34%	35%	39%
weet niet/geen mening	9%	8%	9%	10%	11%	9%	11%

Cyberaanvallen (bijvoorbeeld diensten die, al dan niet tijdelijk, niet beschikbaar zijn, of dat de juistheid van informatie niet langer gegarandeerd is)

	16-okt '23	23-okt '23	4-nov '23	17-nov '23	1-dec '23	15-dec '23	12-jan '23
(zeer) onwaarschijnlijk	27%	24%	31%	28%	36%	31%	29%
Enigszins waarschijnlijk	31%	31%	26%	32%	30%	30%	30%
(zeer) waarschijnlijk	35%	38%	35%	33%	26%	33%	32%
weet niet/geen mening	7%	7%	9%	6%	8%	7%	10%

Toenemende maatschappelijke spanningen tussen bevolkingsgroepen

	16-okt '23	23-okt '23	4-nov '23	17-nov '23	1-dec '23	15-dec '23	12-jan '23
(zeer) onwaarschijnlijk	4%	3%	4%	5%	5%	4%	5%
Enigszins waarschijnlijk	17%	14%	17%	19%	20%	20%	22%
(zeer) waarschijnlijk	78%	82%	78%	75%	73%	74%	70%
weet niet/geen mening	1%	1%	1%	1%	2%	2%	3%

Verder stijgend woningtekort

	16-okt '23	23-okt '23	4-nov '23	17-nov '23	1-dec '23	15-dec '23	12-jan '23
(zeer) onwaarschijnlijk	31%	27%	29%	32%	35%	35%	34%
Enigszins waarschijnlijk	22%	23%	22%	22%	21%	22%	23%
(zeer) waarschijnlijk	42%	47%	44%	40%	39%	37%	36%
weet niet/geen mening	4%	3%	5%	5%	5%	5%	7%

Onrust op straat (bijvoorbeeld demonstraties, ruzies tussen verschillende groepen, gebruik van symbolen zoals vlaggen en spandoeken)

	16-okt '23	23-okt '23	4-nov '23	17-nov '23	1-dec '23	15-dec '23	12-jan '23
(zeer) onwaarschijnlijk	5%	3%	5%	5%	5%	7%	7%
Enigszins waarschijnlijk	20%	14%	19%	22%	22%	24%	25%
(zeer) waarschijnlijk	73%	82%	75%	72%	71%	67%	65%
weet niet/geen mening	2%	1%	1%	1%	2%	2%	3%

Tabellen figuur 6

Ik vind dat de manier waarop de Nederlandse overheid steun uitspreekt voor Israël leidt tot extra spanningen in de samenleving

	16-okt '23	23-okt '23	4-nov '23	17-nov '23	1-dec '23	15-dec '23	12-jan '23
(helemaal) Mee eens	50%	54%	51%	49%	46%	48%	45%
Niet mee eens, niet mee eens	23%	22%	23%	24%	24%	24%	25%
(helemaal) Oneens	19%	14%	16%	18%	18%	18%	17%
Weet niet of geen mening	9%	10%	10%	10%	12%	10%	13%

Ik vind de manier waarop de Nederlandse overheid reageert op de gebeurtenissen in Israël en de Palestijnse gebieden begrijpelijk

	16-okt '23	23-okt '23	4-nov '23	17-nov '23	1-dec '23	15-dec '23	12-jan '23
(helemaal) Mee eens	35%	29%	28%	30%	31%	28%	24%
Niet mee eens, niet mee eens	28%	30%	28%	29%	27%	27%	30%
(helemaal) Oneens	23%	29%	30%	29%	25%	30%	28%
Weet niet of geen mening	14%	12%	14%	12%	17%	15%	18%

Ik vind dat er in de reactie van de overheid voldoende aandacht is voor alle bevolkingsgroepen in de Nederlandse samenleving

	16-okt '23	23-okt '23	4-nov '23	17-nov '23	1-dec '23	15-dec '23	12-jan '23
(helemaal) Mee eens	27%	23%	22%	28%	28%	28%	25%
Niet mee eens, niet mee eens	29%	26%	29%	27%	29%	28%	29%
(helemaal) Oneens	30%	37%	35%	30%	27%	30%	27%
Weet niet of geen mening	14%	13%	14%	15%	16%	14%	19%

Tabellen figuur 7

De informatie vanuit de Rijksoverheid informeert mij voldoende over de mogelijke lange termijn effecten van de gebeurtenissen in Israël en de Palestijnse gebieden voor Nederland

	16-okt '23	23-okt '23	4-nov '23	17-nov '23	1-dec '23	15-dec '23	12-jan '23
(helemaal) Eens	10%	9%	10%	10%	12%	12%	10%
Niet mee oneens, niet mee eens	26%	23%	24%	24%	27%	26%	26%
(helemaal) Oneens	51%	56%	54%	54%	47%	47%	51%
Weet niet of geen mening	12%	12%	11%	12%	14%	15%	14%

Het is voor mij duidelijk wat de Rijksoverheid doet om de gevolgen van de gebeurtenissen in Israël en de Palestijnse gebieden in Nederland te beperken

	16-okt '23	23-okt '23	4-nov '23	17-nov '23	1-dec '23	15-dec '23	12-jan '23
(helemaal) Eens	13%	10%	13%	13%	14%	15%	12%
Niet mee oneens, niet mee eens	28%	25%	28%	28%	26%	27%	27%
(helemaal) Oneens	49%	54%	48%	48%	47%	46%	49%
Weet niet of geen mening	10%	11%	11%	10%	13%	12%	13%

Er is zo veel tegenstrijdige informatie over de gebeurtenissen in Israël en de Palestijnse gebieden dat ik niet meer weet welke informatie ik moet geloven

	16-okt '23	23-okt '23	4-nov '23	17-nov '23	1-dec '23	15-dec '23	12-jan '23
(helemaal) Eens	27%	41%	33%	41%	34%	36%	35%
Niet mee oneens, niet mee eens	25%	27%	26%	26%	27%	26%	26%
(helemaal) Oneens	39%	27%	33%	28%	30%	30%	30%
Weet niet of geen mening	8%	5%	7%	5%	9%	8%	9%

Ik heb behoefte aan meer informatie van de Rijksoverheid over de mogelijke gevolgen voor Nederland over de gebeurtenissen in Israël en de Palestijnse gebieden

	16-okt '23	23-okt '23	4-nov '23	17-nov '23	1-dec '23	15-dec '23	12-jan '23
(helemaal) Eens	38%	36%	36%	34%	27%	31%	33%
Niet mee oneens, niet mee eens	26%	26%	25%	28%	27%	28%	29%
(helemaal) Oneens	31%	32%	34%	33%	39%	34%	31%
Weet niet of geen mening	5%	7%	6%	5%	6%	7%	7%

Ik kan vanuit de informatie die ik krijg en zoek over de gebeurtenissen in Israël en de Palestijnse gebieden een goed beeld vormen van deze situatie

	16-okt '23	23-okt '23	4-nov '23	17-nov '23	1-dec '23	15-dec '23	12-jan '23
(helemaal) Eens	50%	42%	45%	41%	42%	42%	39%
Niet mee oneens, niet mee eens	25%	27%	27%	30%	28%	26%	30%
(helemaal) Oneens	17%	23%	20%	22%	20%	21%	19%
Weet niet of geen mening	8%	8%	8%	7%	10%	11%	12%

Tabellen figuur 10

Ik vind de berichtgeving van de Nederlandse overheid over de gebeurtenissen in Israël en de Palestijnse gebieden neutraal

	16-okt '23	23-okt '23	4-nov '23	17-nov '23	1-dec '23	15-dec '23	12-jan '23
(helemaal) Mee eens	25%	24%	24%	25%	29%	26%	24%
Niet mee eens, niet mee eens	24%	24%	26%	27%	27%	28%	29%
(helemaal) Oneens	38%	42%	39%	37%	31%	32%	32%
Weet niet of geen mening	13%	10%	11%	11%	13%	13%	16%

Ik vind de berichtgeving van de Nederlandse media over de gebeurtenissen in Israël en de Palestijnse gebieden neutraal

	16-okt '23	23-okt '23	4-nov '23	17-nov '23	1-dec '23	15-dec '23	12-jan '23
(helemaal) Mee eens	18%	17%	18%	21%	21%	20%	16%
Niet mee eens, niet mee eens	27%	28%	25%	24%	24%	25%	27%
(helemaal) Oneens	40%	43%	42%	40%	38%	40%	39%
Weet niet of geen mening	15%	13%	14%	14%	16%	15%	18%

7^e flitspeiling gebeurtenissen Israël en de Palestijnse gebieden

I&O Research Enschede

Zuiderval 70
Postbus 563
7500 AN Enschede
T (053) 200 52 00
E info@ioresearch.nl
KvK-nummer 08198802

I&O Research Amsterdam

Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam
T (020) 308 48 00
E info@ioresearch.nl